

Литвин А. А., ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету № 1 Львівського державного університету внутрішніх справ

ВІДМІННОСТІ У СПОСОБАХ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИКІВ І ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Одним із важливих структурних елементів окремої криміналістичної методики є криміналістична характеристика. Вона визначається у двох напрямках. Перший – це подальший розвиток теорії криміналістики, криміналістичної характеристики в цілому та її окремих видів. Другий напрям практичний і безпосередньо пов'язаний із завданнями, які необхідно вирішувати під час розслідування. В узагальненому вигляді практичне призначення криміналістичної характеристики полягає у підвищенні ефективності розробки і використання рекомендацій щодо аналізу слідчих ситуацій, побудові і перевірці слідчих версій, плануванню розслідування, організації та тактиці проведення слідчих (розшукових) дій, тактичних комбінацій і операцій, використанню допомоги громадськості і пов'язаних із цим більш вузьких завдань по розслідуванню та попередженню злочинів [1, с. 15].

Основною складовою криміналістичної характеристики є спосіб вчинення злочину. Комплексне дослідження цієї категорії дозволили Г.Г. Зуйкову визначити її наступним чином: «спосіб вчинення злочину – це система дій по підготовці, вчиненню та приховуванню суспільно небезпечного діяння, що може бути пов'язане з використанням відповідних знарядь, засобів, умов місцевості та часу, а також детерміновані умовами зовнішнього середовища і рисами злочинця» [2, с. 16-17]. В.Ю. Шепітько визначає спосіб вчинення злочину як дії злочинця, що виражаються у системі операцій та прийомів, як збірне поняття, структура якого охоплює способи: а) підготування до злочинних дій; б) їх вчинення; в) приховування (маскування). Він зазначає, що існують злочини, які можуть учинятися без попередньої підготовки чи які не переслідують мети подальшого приховування самої події чи її слідів [3, с. 328]. Як бачимо, спільним у визначеннях поняття

«спосіб вчинення злочину» є виокремлення у його структурі підготовки, безпосереднього вчинення та приховування злочину.

Дослідження норм Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) дає підстави до злочинів, вчинюваних у сфері обігу лікарських засобів, віднести наступні: 1) контрабанда фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК України); 2) використання коштів, здобутих від незаконного обігу отруйних або сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК України); 3) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 321 КК України); 4) фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів (ст. 321¹ КК України); 5) порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів (ст. 321² КК України) [4]. Всі ці злочини є умисними, тому, окрім безпосереднього вчинення злочину, можуть бути наявні ознаки підготовки до їх вчинення та приховування. До слова, у диспозиції окремих статей мова йдеться про великі та особливо великі розміри фальсифікованих лікарських засобів, що становить на даний від 50 до 500 н.м.д.г. та від 500 і більше н.м.д.г. відповідно [5].

Підготовка до вчинення злочину – це певна система дій, що охоплюється злочинним умислом особи злочинця та передує діям щодо безпосереднього вчинення злочину. З огляду на досліджувані нами злочини, до типових підготовчих дій можна віднести: 1) вивчення законодавства, що регулює питання обігу в Україні та інших державах лікарських засобів; 2) вивчення попиту на певні лікарські засоби та цін на них; 3) підшукування постачальника певних лікарських засобів чи сировини для їх виготовлення; 4) підшукування спільників та розподіл між ними ролей; 5) підшукування місця для зберігання лікарських засобів чи сировини для їх виготовлення; 6) підшукування місця (оренда чи купівля) для виробництва чи виготовлення лікарських засобів; 7) закупівля для цього необхідного обладнання; 8) підшукування місця (окремих фізичних осіб, аптек, торгових точок) для збуту лікарських засобів; 9) підшукування засобів для транспортування лікарських засобів та маршрутів їх руху; 10) підробка необхідних для цього фальшивих документів; 11) розміщення реклами про продаж лікарських засобів; 12) закупівля необхідних витратних матеріалів (для пакування, перевезення лікарських засобів тощо).

До типових способів безпосереднього вчинення злочинів у сфері обігу лікарських засобів доцільно віднести: 1) виробництво,

виготовлення, придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; 2) збут отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; 3) порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення чи пересилання отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; 4) виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту завідомо фальсифікованих лікарських засобів; 5) збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів; 6) виробництво фальсифікованих лікарських засобів; 7) умисне порушення порядку доклінічного вивчення та клінічних випробувань лікарських засобів; 8) фальсифікація результатів клінічних випробувань лікарських засобів; 9) порушення встановленого порядку державної реєстрації лікарських засобів.

Серед типових способів приховування злочинів, вчинюваних у сфері обігу лікарських засобів, варто назвати: 1) поступова заміна фальшивих документів справжніми; 2) знищення документів, що свідчать про походження лікарських засобів чи їх облік; 3) заява про те, що нічого не було відомо стосовно фальсифікації лікарських засобів; 4) знищення залишків сировини та самих лікарських засобів; 5) продаж обладнання, на якому виготовлялися, вироблялися лікарські засоби; 6) використання посередників (третіх осіб), яким не повідомляється правдива інформація про лікарські засоби.

Для подальшої розробки цієї криміналістичної категорії, на наш погляд, важливим є те, що всі ці злочини законодавцем розміщені в КК України у Розділі XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення», а також те, що більша частина злочинів у сфері обігу лікарських засобів або міститься у статті КК України та згадується разом із наркотичними засобами, або співзвучна з ними. Для прикладу, ст. 305 КК України передбачає кримінальну відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. У ст. 306 КК України говориться про відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин, отруйних або сильнодіючих лікарських засобів. До способів вчинення злочину, передбаченого ст. 321 КК України (мова йде про отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби) за своїм змістом аналогічними є ст.ст. 307 і 311 КК України, де мова йде про наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги та прекурсори. За своїм змістом схожі також і

статті 322 та 317 КК України, де передбачена кримінальна відповідальність за організацію та утримання місць для вживання одурманоючих засобів та виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів відповідно.

Вищенаведене доводить практичну можливість та доцільність використання напрацювань у сфері протидії наркозлочинам при розробці окремої методики розслідування злочинів у сфері обігу лікарських засобів. Це в жодному разі негативно не відобразиться на ефективності методики, а лише позитивно на них вплине і збагатить, виходячи зі специфіки предмету злочинного посягання.

Список використаних джерел:

1. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Мн.: Амалфея, 2001. – 304 с.
2. Зуйков Г. Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления: автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра юрид. наук / спец. 12.00.09 / Г. Г. Зуйков. – М., 1970. – 31 с.
3. Шепітько В. Ю. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько. – К.: Ін Юре, 2010. – 496 с.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про визначення понять «великі» та «особливо великі» розміри фальсифікованих лікарських засобів: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.04.2013 р. № 321 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.